

Резюме

Бабанли Р. Ш. Развитие положений про заборону зворотної дії кримінального закону в часі.

У статті розглядається генеза положень, які визначають недопустимість караності діянь, що на момент їх вчинення не належали до злочинних. Доведено, що розвиток аналізованого положення напряму залежить від нормативно-правового закріплення основних засад принципу законності у кримінальному праві. Зроблено висновок про те, що заборона ретроспективної відповідальності завдячує своїй появі кримінально-правовій доктрині. Також доведено, що формування національної історії розвитку цієї заборони як на територіях, підконтрольних Австро-Угорщині, так і на територіях Російської імперії, було здійснено на підставі імплементації тогочасної європейської кримінально-правової доктрини.

Ключові слова: принципи кримінального права, принцип законності, дія закону в часі, заборона зворотної дії закону в часі, злочин.

Резюме

Бабанлы Р. Ш. Развитие положений о запрете обратного действия уголовного закона во времени.

В статье рассматривается генезис положений, устанавливающих недопустимость наказуемости деяний, которые на момент их совершения не относились к преступным. Доказано, что развитие рассматриваемого положения напрямую зависит от нормативно-правового закрепления основных элементов принципа законности в уголовном праве. Сделан вывод о том, что запрет ретроспективной ответственности обязан своему появлению уголовно-правовой доктрине. Также доказано, что формирование национальной истории развития этого запрета как на территориях, подконтрольных Австро-Венгрии, так и на территориях Российской империи, было осуществлено на основании имплементации тогдашней европейской уголовно-правовой доктрины.

Ключевые слова: принципы уголовного права, принцип законности, действие закона во времени, запрет обратной силы закона во времени, преступление.

Summary

Babanly R. Development of retroactive criminal law prohibition.

The article discusses the genesis of the provisions establishing the inadmissibility of the offense, which at the moment of its commitment did not belong to the criminal. It is proved that the development of the provision depends on the regulatory consolidation of elements fundamental principle of legality in criminal law. It is concluded that the prohibition of retrospective liability originated as the criminal law doctrine. It is also proved that the formation of the national history of the ban on the territory controlled by the Austro-Hungarian Empire and the Russian Empire was carried out on the basis implementation of European criminal law doctrine.

Key words: principles of criminal law, the principle of legality, the law in time, the ban retroactive law in time, the crime.

УДК 343.121.4 (447)

Б. Л. ВАЩУК

Богданна Леонідівна Ващук, кандидат юридичних наук, доцент Київського університету права НАН України

ОБОВ'ЯЗКОВА УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Новий Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) суттєво реформував систему кримінального судочинства. Реорганізовано низку правових інститутів, запроваджено нових суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, суттєво змінено правове становище існуючих. Ліквідовано деякі процесуальні норми, наслідком чого стала докорінна зміна окремих стадій кримінального судочинства, а також його концепції в цілому. Деякі із внесених змін, як свідчить практика, виявилися дієвими та уже зараз сприяють ефективному захисту прав особи у кримінальному процесі. Інші ще потребують вдосконалення відповідно до потреб сьогодення.

У кримінальному судочинстві бере участь багато суб'єктів, які вступають між собою у правовідносини, в межах яких вони реалізують процесуальні права, відстоюють правові позиції, виконують обов'язки. Кожна людина, яка потрапляє в сферу судочинства, у тому числі кримінального, прагне ефективно захистити свої інтереси. Кримінальний процес, який визначає структуру кримінально-процесуальної діяльності, побудований на засадах захисту прав його учасників, зокрема захисту прав такої центральної фігури, як підозрюваний, обвинувачений, засуджений, виправданий¹. Нормативна модель кримінального судочинства передбачає створення дієвих правових механізмів, здатних убезпечити особу від незаконних репресій, безпідставного втручання в її особисте життя, застосування щодо неї заходів кримінально-процесуального примусу². Відповідно до Основного Закону держави кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільний у виборі захисника своїх прав. Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах

та інших державних органах в Україні діє адвокатура. Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист (ст. ст. 59, 63 Конституції України).

Принцип забезпечення підозрюваному, обвинуваченому права на захист, який закріплено у Конституції України, є фундаментальним для кримінального процесу. Одним із найбільш дієвих та ефективних механізмів його реалізації в рамках кримінального провадження, а отже, і захисту прав цього учасника процесу, поряд із можливістю здійснювати свій захист особисто, є право підозрюваного, обвинуваченого мати захисника. У випадках, передбачених законом, участь захисника є обов'язковою.

Перебудова кримінально-процесуального законодавства, яка відбувається в Україні протягом останніх років, фактично починаючи з так званої «Малої судової реформи» (2001 р.), істотно змінила інститут захисту, у тому числі змін зазнало процесуальне становище захисника у кримінальному провадженні, процедура його залучення до процесу, розширені підстави для самовідводу тощо.

Інститут захисту та захисник як суб'єкт кримінально-процесуальної діяльності здавна були предметом дослідження в працях багатьох юристів. Проблеми визначення кола осіб, які можуть бути захисниками у кримінальному провадженні та його правового статусу розглядалися в роботах таких науковців, як В. І. Бояров, Ю. М. Грошевий, В. І. Галаган, Ю. О. Гурджі, В. С. Зеленецький, Я. П. Зейкан, О. М. Ларін, В. Т. Маляренко, П. Д. Письменний, В. О. Попелюшко, М. С. Строгович, Л. Д. Удалова, М. Є. Шумило та ін. Незважаючи на те, що після прийняття та введення в дію нового КПК України юристами-практиками і теоретиками проводилися відповідні дослідження, однак до сьогодні залишається без достатнього обговорення низка проблем, пов'язаних із діяльністю захисника у кримінальному провадженні. Зокрема, не одержало належної уваги питання обов'язкової участі захисника у кримінальному процесі.

На сучасному етапі розвитку Української держави і тих докорінних змін, що відбуваються у нашому суспільстві, виникає необхідність обговорення, виявлення недоліків законодавства, правозастосування та внесення на підставі цього пропозицій щодо вдосконалення КПК України у сфері законодавчої регламентації обов'язкової участі захисника у кримінальному процесі. Значимість такого дослідження підвищується ще й тому, що останнім часом до КПК України були внесені зміни, внаслідок яких запроваджено низку нових правових інститутів та передбачено випадки обов'язкової участі захисника, які досі не були відомі українському кримінально-процесуальному законодавству. Тому в цій статті розглянемо питання, пов'язані з обов'язковою участю захисника у кримінальному провадженні, та перспективи вдосконалення відповідних норм.

Чинний Кримінальний процесуальний закон України, подібно до КПК України 1960 р. (ст. 45)³, передбачає випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному процесі, а також чітко визначає початковий момент, з якого в кожному з них захисник повинен бути залучений до провадження. Перелічені в ст. 52 КПК України випадки обов'язкової участі захисника за своїм змістом фактично є аналогічними до тих, що передбачали обов'язкову участь захисника у КПК України 1960 року.

Варто звернути увагу, що в новому КПК України, порівняно з КПК України 1960 р., розширено перелік підстав, відповідно до яких участь захисника у кримінальному судочинстві є обов'язковою. Так, КПК України 1960 р. визначав обов'язкову участь захисника лише у разі, коли санкція статті, за якою кваліфікується злочин, передбачає можливість призначення покарання у вигляді довічного позбавлення волі⁴. Натомість чинний КПК України передбачає обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні щодо особливо тяжких злочинів – з моменту набуття особою статусу підозрюваного (ч. 1 ст. 52 КПК України). Також новелою для кримінального судочинства стала обов'язкова участь захисника щодо реабілітації померлої особи – з моменту виникнення права на реабілітацію (п. 6 ч. 2 ст. 52 КПК України). Схожої норми досі не існувало у кримінальному процесуальному законодавстві.

Водночас варто констатувати, що у ст. 52 КПК України перелічені не усі випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні. На підставі аналізу змісту Кримінального процесуального закону України можна зробити висновок, що в кримінальному процесі має місце ще принаймні декілька ситуацій, в яких участь захисника є обов'язковою, однак законодавець безпідставно про них не згадує у ст. 52 КПК України.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 330 КПК України, якщо обвинувачений за повторне порушення порядку судового засідання видалений за ухвалою суду із зали судового засідання тимчасово або на весь час судового розгляду і якщо такий обвинувачений не представлений захисником, то суд зобов'язаний залучити захисника для здійснення захисту за призначенням і відкласти судовий розгляд на строк, необхідний для підготовки до захисту. Тобто, як видно з наведеної норми, судовий розгляд (чи його частина) в жодному разі не може відбутися без представника сторони захисту. І якщо обвинувачений видалений із зали судового засідання, то участь захисника на час його видалення є обов'язковою. Варто наголосити, що схожої норми в КПК України 1960 р. не існувало, а тому, у випадку видалення обвинуваченого із зали судового засідання за порушення порядку, якщо такий обвинувачений не мав у судовому засіданні захисника, судові засідання фактично відбувалися без представника сторони захисту.

З огляду на це відповідну новелу слід віднести до позитивів нового КПК України. Вона покликана сприяти ефективному захисту прав обвинуваченого під час судового розгляду, у тому числі права на захист, а також реалізації принципу змагальності у судовому розгляді. За своєю внутрішньою суттю та, фактично, й кінцевою метою, забезпечення права на захист безпосередньо пов'язане із реалізацією засади змагальності (ст. 22 КПК України), що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК України, зважаючи

на положення рівності прав на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав⁵. Принцип змагальності передбачає обов'язкову участь двох протилежних сторін. Тому без наявності сторін, які «ведуть між собою спір» та незалежного «арбітра» в особі суду, який цей «спір» вирішує, не можна говорити про змагальність як принцип кримінального судочинства, а отже, і про наявність змагальності під час судового провадження.

7 жовтня 2014 р. Законом України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини»⁶ КПК України було доповнено нормами, які визначають особливості спеціального досудового розслідування та судового провадження щодо кримінальних правопорушень стосовно підозрюваного, обвинуваченого, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук. Так, відповідно до ч. 1, 2 ст. 297-3 КПК України, клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування розглядається слідчим суддею не пізніше десяти днів з дня його надходження до суду за участі особи, яка подала клопотання, та захисника. Якщо підозрюваний самостійно не залучив захисника, слідчий суддя зобов'язаний вжити необхідних заходів для залучення захисника⁷. Тобто, законодавець прямо вказує, що участь захисника під час розгляду такого клопотання є обов'язковою. Ця позиція правотворця видається цілком слушною, оскільки повною мірою відповідає засадам кримінального судочинства, що передбачені у Конституції України, у тому числі сприяє ефективності забезпечення права на захист, а також реалізації засади змагальності під час усього кримінального провадження.

На відміну від прямої вказівки закону про обов'язкову участь захисника під час розгляду слідчим суддею клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, законодавець в тексті Глави 24-1 КПК України «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень» безпосередньо не визначає, що участь захисника під час усього спеціального досудового розслідування також є обов'язковою. Однак такий висновок можна зробити на підставі комплексного аналізу змісту норм цієї глави. Так, відповідно до ч. 2 ст. 297-5 КПК України під час здійснення спеціального досудового розслідування копії процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному, надсилаються захиснику. Таких документів під час досудового розслідування є доволі багато, один із найважливіших з них – обвинувальний акт. Іншого учасника процесу, якому б можна було вручити відповідні документи, законодавець не передбачає. Таким чином, фактично визначає, що у кожному випадку здійснення спеціального досудового розслідування участь захисника є обов'язковою. Окрім того, участь захисника, як представника сторони захисту, в таких ситуаціях (тобто, при безпосередній відсутності підозрюваного під час проведення досудового розслідування) слугуватиме неодмінною запорукою реалізації справжньої, а не лише декларативної змагальності у кримінальному процесі на цій стадії кримінального судочинства. За відсутності ж захисника сторона захисту під час спеціального досудового розслідування ніким не буде представлена. А це входить у розріз з демократичними стандартами, оскільки за таких умов підозрюваний буде позбавлений можливості ефективно захистити свої права. Відсутність представника сторони захисту хоча б під час частини спеціального досудового розслідування суперечить суті принципу змагальності, на основі якого законодавець прагне побудувати українське кримінальне судочинство (ст. 22 КПК України). За своїм змістом справжня змагальність неможлива без двох сторін з протилежними інтересами. Очевидно, з огляду на це, одночасно із доповненнями КПК України главою 24-1, було також доповнено норму його Загальної частини (ч. 2 ст. 52) положенням про те, що участь захисника є обов'язковою щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження, – з моменту прийняття відповідного процесуального рішення (п. 8 ч. 2 ст. 52 КПК України).

Відповідно до ч. 3 ст. 323 КПК України питання про здійснення спеціального судового провадження вирішує своєю ухвалою суд на підставі клопотання прокурора. Участь захисника у спеціальному судовому провадженні є обов'язковою. Як видно з наведеної норми, законодавець прямо не передбачає обов'язкову участь захисника під час розгляду клопотання про здійснення спеціального судового провадження. Проте таку норму доцільно було б передбачити. Необхідність обов'язкової участі захисника у цій ситуації є очевидною. Задоволення чи незадоволення відповідного клопотання прокурора є інтересом обвинуваченого. Оскільки під час такого розгляду він відсутній, то без участі захисника сторона захисту ніким не буде представлена. Відсутність представників однієї зі сторін (в даному випадку – сторони захисту) під час розгляду клопотання про здійснення спеціального судового провадження порушуватиме низку засад кримінального процесу, зокрема, забезпечення права на захист, змагальність тощо. Окрім того, на обов'язкову участь захисника законодавець прямо вказує у схожій ситуації – під час розгляду слідчим суддею клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування (ч. 1, 2 ст. 297-3 КПК України). Ця норма обумовлена існуванням принципу змагальності кримінального судочинства, пріоритетом захисту прав особи у кримінальному провадженні та забезпеченням підозрюваному, обвинуваченому права на захист. З огляду на це, не логічно передбачити обов'язкову участь захисника під час розгляду клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, дотримуючись усіх приписів законотворчої техніки та принципів кримінального процесу, та не передбачити її під час розгляду клопотання про здійснення спеціального судового провадження. І в першому, і в другому випадку рішення, прийняте суддею за результатами розгляду відповідного клопотання, – інтерес кожної зі сторін. Саме тому для об'єктивного та неупередженого його вирішення необхідна участь представників обох сторін.

Більше того, подання прокурором та розгляд судом клопотання про здійснення спеціального судового провадження зовсім не означає, що в цьому провадженні мало місце спеціальне досудове розслідування, а тому у ньому обов'язково бере участь захисник. Не виключені ситуації, коли проводилося звичайне досудове розслідування і захисник не був залучений до провадження, а потім, після завершення досудового розслідування, виникла необхідність у проведенні спеціального судового розгляду і прокурор звернувся про це з відповідним клопотанням до суду. Також можливі випадки, коли здійснювалося спеціальне досудове розслідування, у якому брав участь захисник, але після його завершення він, в силу певних обставин (наприклад, внаслідок самовідводу), уже не бере участь у провадженні. З огляду на викладене, в законі слід чітко передбачити обов'язкову участь захисника під час розгляду клопотання про здійснення спеціального судового провадження та необхідність залучення захисника судом у разі його відсутності.

Отже, як впливає зі змісту аналізованих норм, внаслідок доповнень до КПК України, які відбулися останнім часом, участь захисника є обов'язковою не лише у випадках, які перелічені у ст. 52 КПК України, але також і в інших ситуаціях, про що можна зробити висновок на підставі комплексного аналізу норм Кримінального процесуального закону України, зокрема, щодо обвинуваченого, який за порушення порядку судового засідання видалений за ухвалою суду з зали судового засідання тимчасово або на весь час судового розгляду, якщо такий обвинувачений не представлений захисником, під час розгляду слідчим суддею клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, під час вирішення суддею клопотання про здійснення спеціального судового провадження.

Норма КПК України (ст. 52), яка перелічує випадки обов'язкової участі захисника у кримінальному провадженні, є загальною. Саме тому, відповідно до техніки конструювання правових норм, у ній повинні бути передбачені усі, без винятку, ситуації, в яких участь захисника у кримінальному процесі є обов'язковою, а не лише деякі з них.

Тож пропонуємо доповнити ч. 2 ст. 52 КПК України такими положеннями: «9) щодо обвинуваченого, який за порушення порядку судового засідання видалений за ухвалою суду з зали судового засідання тимчасово або на весь час судового розгляду, якщо такий обвинувачений не представлений захисником, – з моменту оголошення ухвали про видалення обвинуваченого із зали судового засідання; 10) щодо підозрюваного, стосовно якого розглядається клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування, – з моменту розгляду клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування; 11) щодо обвинуваченого, стосовно якого розглядається питання про здійснення спеціального судового провадження, – з моменту розгляду клопотання про здійснення спеціального судового провадження».

¹ Кримінальний процес : підруч. / за ред. Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної. – Х. : Право, 2010. – С. 71.

² Шнягін О. Г. Реалізація функції захисту в кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / О. Г. Шнягін. – К., 2010. – С. 6.

³ Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон, кодекс від 28 грудня 1960 р. № 1001-05 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1001-05/page3>

⁴ Там само.

⁵ Алієв Г. З. Окремі аспекти залучення захисника у кримінальне провадження за новим кримінальним процесуальним законодавством України / Г. З. Алієв, О. О. Самодіна, А. В. Самодін // Юридична наука. – 2013. – № 3. – С. 93.

⁶ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини : Закон України від 7 жовтня 2014 р. № 1689-VII : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1689-18/paran27#n27>

⁷ Там само.

Резюме

Ващук Б. Л. Обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні.

У статті здійснено комплексний аналіз законодавства та наукових праць в сфері обов'язкової участі захисника у кримінальному процесі. На підставі цього автор звертає увагу на недосконалість певних норм кримінального процесуального законодавства, які регламентують обов'язкову участь захисника, та формулює пропозиції щодо їх вдосконалення.

Ключові слова: захисник, право на захист, підозрюваний, обвинувачений, спеціальне досудове розслідування, спеціальне судове провадження.

Резюме

Ващук Б. Л. Обязательное участие защитника в уголовном производстве.

В статье осуществлен комплексный анализ законодательства и научных трудов в сфере обязательного участия защитника в уголовном процессе. На основании этого автор обращает внимание на несовершенство некоторых норм уголовного процессуального законодательства, регламентирующих обязательное участие защитника, и формулирует предложения по их совершенствованию.

Ключевые слова: защитник, право на защиту, подозреваемый, обвиняемый, специальное досудебное расследование, специальное судебное производство.

Summary

Vashchuk B. Mandatory defense counsel in criminal proceedings.

The article is a comprehensive analysis of legislation and scientific works in the field of compulsory participation of defense counsel in criminal proceedings. On this basis, the author draws attention to the imperfection of certain rules of criminal procedure law governing mandatory participation of defense counsel, and formulates proposals for their improvement.

Key words: defense counsel, the right to protection, suspected person, accused person, special pre-trial investigation, and special proceedings.

УДК 343.827

Н. В. КОЛОМІЄЦЬ

Наталія Володимирівна Коломієць, кандидат юридичних наук, доцент Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ЗАМІНУ НЕВІДБУТОЇ ЧАСТИНИ ПОКАРАННЯ БІЛЬШ М'ЯКИМ ТА ПРАКТИКИ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ (ЧАСТИНА 1)

Заміна невідбутої частини покарання більш м'яким – складний багатоцільовий інститут. Його наявність покликана стимулювати процес виправлення засуджених у місцях позбавлення волі, забезпечити закріплення й розвиток результатів їх виправлення при відбуванні більш м'якого покарання, призначеного у порядку заміни. В кінцевому результаті заміна покликана сприяти превентивним цілям покарання.

Метою даної статті є спроба визначення основних напрямів удосконалення законодавства про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким та практики її застосування. Враховуючи значний обсяг матеріалу, стаття складатиметься з двох частин.

Питання кримінально-виконавчого права були і є у полі зору як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, таких як: В. А. Бадира, І. Г. Богатирьов, О. І. Богатирьова, В. О. Глушков, О. М. Джу́жа, Т. А. Денисова, О. Г. Колб, В. О. Корчинський, О. В. Лисодєд, Р. М. Підвисоцький, В. М. Романов, А. Х. Степанюк, В. М. Трубников, С. Я. Фаренюк, С. В. Царюк, Ю. В. Шинкарьов, І. С. Яковець та ін. Проте питання удосконалення заміни невідбутої частини покарання більш м'яким залишаються поза увагою вчених.

Одна із найближчих цілей застосування заміни невідбутої частини покарання більш м'яким є стимулювання процесу виправлення і заохочення засудженого, який став на шлях виправлення. Менш наблизеними цілями даного правового інституту є: забезпечення закріплення й розвитку результатів виправлення засуджених після звільнення; запобігання вчиненню ними нових злочинів як в період відбування більш м'якого покарання, так і після його відбуття. Практичні працівники органів і установ виконання покарань виділяють ще одну мету вказаного правового інституту – це механізм розвантаження місць позбавлення волі. Такої думки дотримується 28 (13,9 %) опитаних нами осіб. При цьому 8 (3,9 %) не готові дати відповідь.

Одним із напрямів досягнення цілей заміни є удосконалення законодавства про заміну невідбутої частини покарання більш м'яким.

Аналіз рішень судів свідчить про певну недосконалість та наявність у нормативному регулюванні й практиці застосування до засуджених передбачених законом заохочувальних норм непоодиноких прогалин та відсутності одноманітності у вирішенні вказаних питань¹.

Однією із гострих проблем застосування заміни невідбутої частини покарання більш м'яким на сьогоднішній день є питання про те, яке покарання може бути застосоване на заміну попередньому. Спробуємо проаналізувати його.

Багато авторів вважає, що на заміну невідбутої частини покарання більш м'яким може бути застосоване будь-яке із покарань, що йде за ним за тяжкістю покарань². Автори науково-практичного коментарю кримінального кодексу України М. І. Мельник та М. І. Хавронюк зазначають, що закон не забороняє заміну невідбутої частини покарання на будь-яке покарання, яке є більш м'яким. Тому позбавлення волі може бути замінене засудженому не тільки на обмеження волі, а, наприклад, на арешт або виправні роботи, тощо. Так само й обмеження волі може бути замінене не тільки на арешт³. Такої думки дотримувались і автори коментарю Кримінального кодексу Латвійської РСР, вважаючи, що заміна можлива будь-яким покаранням, за винятком випадків, коли заміна призначеного судом покарання іншим заборонена кримінальним законом. Так, наприклад, позбавлення волі можна замінити будь-яким покаранням, окрім штрафу, оскільки ч. 5 ст. 29 Кримінального кодексу не допускає заміну позбавлення волі штрафом⁴. І. Д. Перлов також був прибічником